

Yaralar sağalmazdır, amma Xocalı həsrəti bitdi...

Simasına nur kimi çilənmiş sevincinin də, baxışlarından boylanan kədərinin də adı Xocalıdır... Bir cüt çeşmədir sanki gözləri. Dupduru göz yaşları dolub-daşır. Yaşı qırx yeddini haqlayıb. Ancaq o, xatirələrindəki on dörd yaşlı uşağa dönüb. Çünki Sara Səyavuş qızı Səlimova hələ başına müsibətlər gətirilməmiş Xocalıdan, ana nəvazişli günlərindən danışır: "Anam Tamella Ağamirzə qızı Laçın rayonunun Şamkənd kəndindən idi. Atam Səyavuş gənc ikən atına minib üzü dağlara gedərmiş. Elə o gedişlərinin birində anamı görüb. Bir-birlərini çox sevlər. Laçınlı qızı Xocalıya gəlin gəlib"...

Səyavuşun atası orta məktəbdə dərs deyirdi. Əsl adı Hakim olsa da, ona hamı Həkim müəllim deyirdi. Nüfuzlu müəllim və el ağsaqqalı kimi böyük hörmət sahibi olan Hakim müəllim həm də nümunəvi ailə başçısı idi.

Bir gün qara xəbər gəldi. Səyavuşu işlədiyi müəssisədə elektrik cərəyanı vurmuşdu. Gənc yaşında vəfat edən Səyavuşun dörd övladı kiçik yaşlarında atasız qaldılar. Evin sonbeşiyinin - Saranın üç yaşı vardı: "Atam da, babam da vəfat etdilər. Atamın anası Nübar nənəm oğlundan sonra aqlamaqdan gözlərinin nuru itirdi. Qızı, bizi həddindən artıq çox istəyən bibim Xankəndidə yaşayırdı. O, həkim idi. Nənəmi öz evinə apardı. Anamın cavan yaşında çiynlərinə ağır yük düşdü. Əkin sahəmi vardı. O, dörd uşağını böyütmək üçün orada çalışırdı. Əlləri qabar olmuşdu. Atamdan sonra çəkdiyi qayğılar anamı tez qocaltırdı".

Qardaşı Xəzər Saradan iki yaş böyükdü. Bir yerdə oynayırdılar: "Bizi gözləyən dəhşətli günlər hələ uzaqda idi. Xocalının xoş çağlarıydı. Evimiz Xocalının mərkəzindəydi. Məktəbdən sinif yoldaşlarımla deyə-gülə çıxıb evə gəlirdim. Görürdüm yemək masasının üstündədi. Üz-üzə çevrilmiş boşqabı qaldırırdım, anamın əlinin ətri hopmuş yemək buğlanırdı. Bilirdim ki, anam əkin sahəsində işini yarımcıq qoyub evə gəlib, mənə yemək hazırlayıb nimçəyə çəkib, süfrəni hazırlayıb gedib. Mənə elə gəlirdi ki, evimizin ən kiçiyi olduğumdan anam mənə lap çox istəyir. O, mənə şirin-şirin oxşayanda xoşum gəlirdi. Amma yoldaşlarımla yanında olanda utanırdım ki, onlar mənə uşaq kimi baxacaqlar, güləcəklər. Uşaq ağılı... Bu günə qədər o vaxtların, o şirin sözlərin həsrətini elə çəkirəm ki..."

Qarabağda hadisələr gərginləşməyə başladı. Özlərini dost kimi göstərən ermənilər

yirtıcıya döndülər. Birləşib azərbaycanlılara hücum edir, onları döyürdülər. Sonra şəhid xəbərləri gəlməyə başladı. Ermənilərin yandırdıqları minnaqişə ocağının alovu bütün Qarabağı bürüdü. "Ancaq yurdumuzun işğal olunacağını aqlımıza da gətirməzdik", - Sara Səlimova deyir.

Ermənilər Xocalını da atəşə tuturdular. On dörd yaşlı Sara hələ də təhlükənin tezliklə sovuşacağını, yenə də sakit günlərinə qayıdacaqlarını düşünürdü. Şəhərin başının üstünə alan qara buludlar isə getdikcə sıxlaşırdı. Mərd oğulları Xocalını özünümüdafiə dəstəsi yaradıb şəhərin keşiyində dayandılar. Saranın böyük qardaşı polis əməkdaşı idi. O da Xocalının düşmən əlinə keçməməsi üçün mübarizə aparır, düşməne qarşı döyüşürdü.

"Anam laçınlı qızı olsa da, Xocalıya çox bağlıydı, həyatını o şəhərdən, doğma ocağından ayrı təsəvvür eləmədi, -

Sara Səlimova danışır. - Xocalı faciəsi baş verməmişdi, hələ helikopterlə də olsa, şəhərə gedib-gəlmək mümkün idi. Onda anam, bacım, kiçik qardaşım və mən Bərdəyə qohumlarımızla gəldik. Bizi çox yaxşı qarşıladılar. Anamın ürəyi Xocalıda qalmışdı. Bir səhər bizi yuxudan oyatdı: "Qalxın, Xocalıya gedirik", - dedi. Qohumlarımız dedilər ki, getməyin, vəziyyət çox ağırdır... Anamla birlikdə helikopterlə Xocalıya qayıtdıq. Vəziyyət çox gərgin idi. Ermənilər mühasirəyə saldıqları Xocalının hava məkanını da bağladılar".

Azğınlaşmış ermənilər Xocalı şəhərinə atəş yağdıranda evlərinin zirzəmisinə sığınmışdılar. Ara sakitləşəndə geri qayıdın, analarının nəfəsi ilə isinən ocaqlarında həyatlarına davam etdirildilər. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə yenə ermənilər Şuşanı atəşə tutanda Sara anası, böyük bacısı və on altı yaşlı qar-

daşı Xəzərlə zirzəmiyə endilər. Atəş səslərinin kəsilməyini, yenə də aranın sakitləşməyini gözləyirdilər ki, evlərinə dönsünlər. Birdən zirzəminin qapısı zərblə açıldı. İçəri girən əlilisahlı ermənilər onları tanıdılar. Soruşdular ki, Həkim müəllimin qohumları-sız? Böyük hörmət sahibi olan Həkim müəllimin adını istəməz ehtiramla çəkmişdilər. Ermənilərin yaşadığı qonşu kənd səkkizillik olduğundan oranı bitirənlərin çoxu gəlib son sinifləri Xocalı məktəbində oxuyurdular. Yəqin aralarında bir zamanlar Həkim müəllimin şagirdi olanlar da vardı. Ancaq Həkim müəllimin gəlinə, nəvələrinə qiydılar.

O günlərdən danışmaq onları yaşamaq qədər ağırdır. Müsahibimin çəkdiyi məşəq-qətlər gözlərindən oxunur. Nə qədər ağır olsa da, anası Tamella Ağamirzə qızı və qardaşı Xəzərlə son görüşündən danışır: "Qardaşım Xəzəri bizdən ayırmaq üçün gələn ermənilərə təhvil verdilər. Onlar bizi əsir götürənlərə oxşamırdılar. Bizi əsir götürənlər əlilisahlı olsalar da bilirdi ki, hərbi deyəllər. Ancaq qardaşımı maşına mindirib aparmaq istəyənlər erməni hərbiçilər idilər. Anam fəryad etdi, özünü qardaşımın üstünə atdı. Onu maşından düşürdü. Yenə Xəzəri maşına mindirdilər. Balasını xilas etmək is-

təyən o cılız qadına elə bir güc gəlmişdi ki... gah qardaşımı maşından yerə salır, gah da erməni hərbiçilərinə yalvarırdı ki, oğlunu aparmasınlar. Xəzəri onların əlindən ala bilməyəcəyini görüb: "Onda mənə də balamla aparın", - dedi. Və maşına minib getdi. Bu mənim qardaşım, anamla son görüşüm oldu".

Sara Səlimova da, digər qohumları da çox axtarsalar da, Tamilla Ağamirzə qızı Səlimova və Xəzər Səyavuş oğlu Səlimovdan heç bir xəbər ala bilməyiblər. Onların son tələləri bu günədək məlum deyil...

Yaraları sağalmaz xocalıların. Ancaq Xocalıdan yağı ayağı kəsildəndə dərdli ürəkləri təsəlli tapa bilirdi. O günlər gəldi. Bu xoşbəxtliyi xocalılara bəxş edənlərə təşəkkür edir keçmiş məcburi köçkün Sara Səlimova: "Azərbaycanın Qəhrəman Ordusuna, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevə minnətdarlığım sonsuzdur. Torpaqlarımız azad edildiyi üçün bütün şəhidlərimizin ruhu şaddır".

Xocalıya qayıtmaq üçün günləri sayır. O Xocalıdan çıxdanda on dörd yaşındaydı. Qızları ovaxtkı Saradan yaşda böyükdürlər. Ancaq: "Mən o yurda on dörd yaşlı Sara kimi dönəcəyəm", - deyir. Yaşanmamış illəri yenidən yaşamaq üçün...

*Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"*